ATTORNEY GENERAL'S OFFICE
INITIALS: NK DATE: 10/05/24
☑ File ☑ Website
☑ Database ☐ Social Media
☑ Email internal ☐ _____

FAKAMAAU'ANGA POLISI
FAKAMAAU'ANGA HIA
NUKU'ALOFA

C/No. EC15/23

'I HE VAHA'A 'O: Rex

Talatalaaki

MO: Siua Palanite Hufanga 'o Pea

Faka'iloa

TU'UTU'UNI

Ko e hopo ni na'e faka'ilo ai 'a e faka'iloa ki he maumau'i 'i he 'ene loto kiai ha ngoue, maumau ai 'a e kupu 181 (b) lao ki he ngaahi hia, 'a ia ko 'ene fekau ke louta'i 'a e ngoue vanilla mo e ngoue kava 'a e mamahi.

Na'e fakamatala 'a Sione Vaioleti Hufanga (ko e mamahi) ko e ngoue ko 'eni 'oku tu'u ia 'i Fualu 'i he 'api 'o Finau Hufanga pea ko e fakangofua pe 'e Finau Hufanga ke ngoue ai pea na'a ne kamata to he 2018 'a e vanilla mo e kava. Na'a ne foki atu he 5 efiafi 'i he tuku 'a e ngaue, 'o ne 'eke ki he'ene fine'eiki pe ko e ha 'a e ngaue na'e fai 'o maumau ai 'a e kava mo e vanilla, pea ne talamai na'e ha'u 'oku teke 'a e 'api 'e he louta na'e faka'uli ai 'a Samuela Manu pea ne kolosi atu ki ai 'oku 'i ai 'a e faka'iloa, Siua Hufanga. 'Oku lahi 'a e tamai 'a Siua 'i he'eku fa'e, pea na'e talaange 'e Siua na'e 'ikai sio 'a e faka'uli louta ia ki ha kava pe vanilla pea ne foki mai ki 'api, 'o na ta mo 'ene fine'eiki kia Finau Hufanga 'o kole ki ai ke ha'u kenau talanoa 'o ha'u ai 'a Finau 'o nau talanoa ko e 'aho 26/6/23. 'a ia ko ia mo Finau Hufanga mo 'Amelia ko 'ene fa'e ia. Pea ne 'eke kia Finau pe na'a ne fakangofua 'a Siua kene teke 'ene ngoue kava mo e vanilla pea ne talaange na'e 'ikai ha'ana femahino'aki pe tene fakangofua 'a e faka'iloa, pea ne fakahoko ange ai pe tene faka'ilo he 'oku ta'e fakalao. Ko e lahi 'o e 'elia na'a ne ngoue'i ko e vahe fa 'e taha 'o e 'eka 'e valu. Ko e konga na'e maumau'i 'oku 'ova he pole 'e 30 pea na'e fai hono fakamahu'inga'i. Ko e kava 'e 'ikai to e si'isi'i hifo he fu'u kava 'e 130 'a ia kuo mahina 'e fitu. Ko e vanila 'oku 'ikai to e si'isi'i hifo 'i he fu'u vanilla 'e 120 mo e ngaahi fu'u kava 'e 4 'a ia 'oku 'ikai to e si'isi'i hifo 'i he ta'u 'e 5 mo e ngoue kehekehe pe, pea ko hono fakamahu'inga'i na'e fai ia 'i he 'osi 'a e uike 'e ua mei he 'aho na'e maumau'i ai.

RECEIVED

‘I hono fehu’i fakafihi, na’e fokotu’u atu ki he fakamo’oni ‘o pehe, ko e mamahi ‘oku ke fehangahangai mo ia ko ia pe na’e hoko kia au.

Na’e fakamatala ‘a Samuela Manu’otalaha, na’e fai ‘ena ki’i langa mo hono hoa ‘i he ‘api he ‘oku ‘i ai ‘a e kaunga ki ai hono hoa. Ko e sita kula ‘oku tu’u ‘i he ‘api ‘o Finau Hufanga. Ko e maumau ko e tupu ia mei he’eku teke ‘a e ngoue. Ko e ngoue ko e kava, Ahi, Hopa, Siaine, Fiki mo e vanilla, pea ko ‘eku teke, ko e kole mai ‘e he faka’iloa Siua Hufanga kiate au. Na’e talamai ‘e he faka’iloa ke teke ke ‘ai ‘ene ‘a puaka, kau tokoni ange ke teke. Na’a ne talaange ‘e ‘ikai tene lava ‘o teke ko e ‘uhi ko e ngoue, pea talaange ‘e he faka’iloa kene teke pe ‘e ia he kuo ‘osi fai ‘a e femahino’aki, ko e ngoue ‘a Leti ‘a ia ‘oku ui ‘aki ‘a e Sione Hufanga. Na’e kimu’a kene teke na’a ne talaange ki he faka’iloa ko e maumau lahi ‘e hoko pea fakahoko ange ‘e he faka’iloa kene teke pe ‘e ia ke langa ai ‘ene ‘a puaka ke tokanga’i ‘e hono mehekitanga ko ‘Amelia Hufanga. Na'e hoko atu leva 'ene teke, pea 'i he 'ene ofi atu ki he vaeua 'a e konga hono maumau'i na'a ne fakatokanga'i 'a Amelia 'oku hifo mai pea ha'u 'a 'Amelia 'o fakatalanoa kia Siua peau tamate'i 'a e misini. pea ha'u leva 'o talitali ke 'osi 'ena potalanoa. Pea ‘i he ‘osi ‘ena potalanoa na’e fakahoko ange ‘e he faka’iloa, 'oku sai pe me'a kotoa. kau hoko atu pe au hono teke, ka na’e 'ikai koe 'osi e 'o e me'a na'e fiema'u 'e he faka’iloa ke teke. He na'a ne talaange na’a kuo fe'unga ka na foki he 'oku 'iai mo 'enau ngaue kehe ke fai. Na’a ne tui 'oku ofi 'i he pole 'e 30 'a e me'a koia na'e 'osi teke. Ko 'e me'a ko 'eni na'e hoko ia 'i he 'aho 12 Sune, 2023 fakafuofua ki he taimi 2 ho'ata.

‘I hono fehu’i fakafihi na’e ‘eke ki he fakamo’oni pe ‘oku ne manatu ki he’ena femahino’aki, pea tali ki ai ‘a e fakamo’oni, ‘o ne talaange ko ho’o talamai 'oku 'ata ke teke ke ai ho'o 'a puaka.

‘I he fehu’i fakama’ala’ala, na’a ne pehe koe femahino'aki koe 'a puaka ke tu'u ia 'i he konga ko ia 'i mui ‘i he vaota ka 'oku 'ikai koe konga ia na'e kole mai 'e Siua kiate au ke teke.

Na’e fakamatala ‘a Finau Hufanga, 'oku 'i ai hono 'api 'oku tu'u 'i Pea 'oku ui ko Fualau. Ko e 'eke 'e 8. Pea na’a ne pehe ko ia mo Siua mo Sione 'oku nau ngoue 'i he 'api ko'eni. Ko Siua koe foha ia hono ta'okete. Ko Sione koe tama ia ‘a hono tuofefine. Ko e ki'i ngoue kava moe ki'i fu'u vanila mahalo 'oku a'u ki he 300 na'e to 'e Sione. Na'a ne fakangofua pe 'a Sione mo Siua kemau ngoue he ko homau 'api fakafamili. Na'e toki fai mai 'a e fetu'utaki ia kuo 'osi fai 'a e ngaue ia 'i he 'api. Ko e talanoa mai ko Siua na'e 'i 'api pea mo Samuela na'e 'i ai. Koe maumau ko e teke 'a e ngoue 'a e Sione. Na'e 'iai pe 'emau talanoa mo Siua mo hoku tu'ofefine ke faka'ata'ata a e ki'i konga na’e ngoue ai ‘a Sione, ke fetukutuku 'aia koe konga ia

na'e to ai 'a e kava moe vanila, pea na'e fai leva 'ae fetukutuku pea toe 'a e ngoue kava moe vanila, pea toe fai 'ema talanoa mo Siua ke tuku pe 'a e ngoue koia ‘a Sione ke 'aonga, kae toki to'o pea ngata ai pe 'ema talanoa. Na’e ‘osi 'a Fepueli pea kamata 'a e fetukutuku pea na’e tuku pe 'a e kava moe vanila. Na'e pehe ‘e he fakamo’oni na’a na toki talanoa kinaua ki Epeleli pe ko Sune, kae kimu'a pe 'eni ia 'i he 'aho na'e maumau'i ai 'a e ngoue.

‘I hono fehu’i fakafihi, na’a ne pehe ‘oku ne manatu pe ki he’ene talaange ki he faka’iloa ke tuku pe ‘a e ngoue kae talaange ‘e he faka’iloa ngalingali 'e tuai. Koe mahino ki ai 'oku 'ikai ke loto kiai 'a e faka’iloa, pea ne talaange masi'i tuku ke aonga 'a e ngoue. Koe ma'ala, na'e to’o pe me’a na’e fiema’u pea tuku ai pe ia. Ko e lou’akau na’a ku to he 1970 ke ma’u mo’ui mei ai hoku fanga tuofafine.

Na’e fakamatala ‘a Afualo Lopeti, 'oku ne ngaue 'i he potungaue Ngoue 'i he vahe loto ‘a ia ‘oku lele mei Malapo ki Kahoua. Ko Sune ‘o e ta'u kuo 'osi na'e 'alu ange 'a e mamahi 'o launga pea na'a ku lele atu kiai 'o fai 'a e ngaue kiai. koe elia, ‘oku 'over si'i pe he pole 'e 30. Na’a ne lekooti ‘a e ngaue na’a ne fai pea na’e kole ke fakahu mai ‘a e lekooti ‘o ‘ene ngaue ko e fakamo’oni fakahaha fika B1 ko hono fakamahu’inga’i ia ‘o e maumau na’e fe’unga mo e T$10,650.00. Na’e fokotu’u mai ‘e he talatalaaki ke fakahu mai mo e la’ta ‘o e maumau ko e fakamo’oni fakahaha fika B2.

Na’e fakamatala ‘a Polisi Rodney Senituli, na’a nau ‘alu ‘o puke mai ‘a e faka’iloa pea na’e fai 'a e ngaue 'e he IO pea ko ia na'a ne counter sign ki ai. Ko e IO ko Vakalahi na'e lolotonga 'iai. Na’e kole ‘a e talatalaaki ke fakahu mai ‘a e ngaue ko ia ko e fakamo’oni fakahaha fika B3 ‘a ia ko e Record of interview.

Na’e fakamatala ‘a e faka’iloa, Siua Palanite Hufanga, ta'u 52, nofo 'i Pea, ngaue koe ngoue pe. Ko eku fakamatala ki he me'a na'e hoko koe konga 'oku fai ai fakatonutonu. 'Oku 'ikai ha'a ku totonu fakalao keu 'ala ki ha ngoue ha taha, ka koe ngaue na'a ku fakahoko ki he ngoue 'a Sione koe ngofua.

‘I he fehu’i fika 23 ‘o e Record of Interview ‘o e faka’iloa, na’e pehe; ‘oku ‘i ai nai ha’o totonu ke ke maumau’i ha ngoue ‘a ha taha kehe ta’e ‘i ai ha’o totonu fakalao?. Ko ‘ene tali, ‘Ikai.

Ko e kupu 181 o e lao ki he ngaahi hia oku pehe:

Maumau‘i ‘i he ‘ene loto ki ai ha ngaahi koloa na‘e ngaohi

Ka ‘i ai ha taha ‘oku ne loto pea ta‘e ha ‘uhinga fakalao te ne maumau‘i neongo ko e founga fe ha me‘a ‘oku lolotonga ngaohi pe ‘oku lolotonga teuteu ke fakatau, pe ha me‘a kuo ngaohi pe teuteu ke fakatau, pe ki ha fa‘ahinga ngoue ‘akau neongo

pe ko e ha, pea tatau ai pe pe ‘oku kei tupu pe kuo ta‘aki mei he kelekele, pea ‘oku ‘i ha fale, pe loto ‘a, pe fokotu‘unga, pe tuku ‘i ha feitu‘u neongo pe ko e fe, ‘oku halaia ki ha hia pea —

(a) kapau ko e maumau kuo hoko ‘oku ‘ikai laka hake ‘i he $5000 ‘e mo‘ua ia ‘o ka fakamaau‘i ‘i he Fakamaau‘anga Polisi ki he nofo pōpula ki ha taimi ‘o ‘ikai laka hake ‘i he ta‘u e 2; pe

(b) kapau ko e maumau kuo hoko ‘oku laka hake ‘i he $5000, ‘e tautea ia ‘o ka fakamaau‘i pea mo‘ua ‘i he tohi fekau hiamatea ki ha nofo pōpula ki ha taimi ‘o ‘ikai laka hake ‘i he ta‘u ‘e 5.

Ko hono fakama’opo’opo ‘o e ngaahi fakamatala mo e ngaahi fakamo’oni fakahaha:

1. Ko e ‘api ko ia na’e hoko ai ‘a e maumau ko ‘eni ko e ‘api tukuhau ‘o Finau Hufanga.

2. Ko e ‘api tukuhau ni na’e ngoue ai ‘a e mamahi, faka’iloa mo e ma’u ‘api. Pea na'e fakangofua pe ‘e he ma’u’api 'a Sione mo Siua kenau ngoue ‘i he ‘api ni, he ko homau 'api fakafamili.

3. Ko Siua koe foha ia ‘o e ta’okete ‘o e ma’u ‘api. Ko Sione koe tama ia ‘a hono tuofefine.

4. Na'e 'i ai ‘a e femahino’aki ‘i he ma’u ‘api mo Siua mo hono tuofefine ke faka'ata'ata a e ki'i konga na’e ngoue ai ‘a Sione, pea na'e fai leva 'ae fetukutuku pea toe 'a e ngoue kava moe vanila.

5. Pea na’e to e talanoa ‘a e ma’u ‘api Finau Hufanga mo e faka’iloa ke tuku pe 'a e ngoue koia ‘a Sione ke 'aonga, kae toki to'o.

6. Ka na’e fekau ‘e he faka’iloa ‘a Samuela Manu’otalaha ke teke, ‘o tupu ai ‘a e maumau ko ‘eni ki he ngoue ‘a e mamahi.

7. Ko e maumau ko ‘eni ki he ngoue ‘a e mamahi na’e fakamahu’inga’i ia ‘e he ‘Ofisa Ngoue ko Afualo Lopeti,

8. Na’e pehe ‘e he faka’iloa 'oku 'ikai ha'ane totonu fakalao kene 'ala ki ha ngoue ha taha, ka koe ngaue na'a ne fakahoko ki he ngoue 'a Sione koe fakangofua. Ka na’e pehe ‘e he ma’u ‘api na’a na to e talanoa mo e faka’iloa ke tuku pe ‘a e ngoue ke ‘aonga, pea na’e mahino ki ai 'oku 'ikai ke loto kiai 'a e faka’iloa, pea ne talaange ki he faka’iloa, masi'i tuku ke aonga 'a e ngoue.

9. Ko ia ‘oku ‘ikai pe ke ‘i ai ha totonu pe mafai ia ‘o e faka’iloa Siua Palanite Hufanga ke fai tu’utu’uni ‘i he ‘api ni, ‘e kei pule mo fai tu’utu’uni pe ‘a e ma’u ‘api.

10. Ko e tu’utu’uni ko ia ‘a e faka’iloa ke teke ‘a e ngoue ‘a e mamahi ‘o tupu ai ‘ene maumau ‘oku ta’efakalao ia.

Ko hono aofangatuku:

Fakatatau ki he ngaahi mo’oni’i me’a ‘o e hopo ni. fakataha mo e ngaahi fakamatala fakamo’oni mo e fakamo’oni fakahaha ku ou lave ki ai ‘i ‘olunga, ‘Oku ou tu’utu’uni heni ‘oku halaia ‘a e faka’iloa, Siua Palanite Hufanga

Na’e fai ‘eni ‘i he ‘aho 7 ‘o Me 2024

FAKAMAAU

KINGDOM OF TONGA
MAGISTRATES COURT